

IL-BNIEDEM NEOLITIKU

U R-RELIGJON

IL-QADIM IGĦALLEM IL-ĠDID;

IŻ-ZĠHIR IGĦALLEM IL-KBIR

Kien nhar l-Erba', id-19 ta' Marzu, il-jum li għażlet il-Knisja biex fih isir it-talb mad-dinja kollha, bħala tpattija tal-"gwerra kontra Alla" li qiegħda ssir fir-Russja. Kont qiegħed waħdi fil-beraħ mitfugħ fuq haġra tat-Tempju Neolitiku ta' Hall-Tarxien. Hsebijiet ta' kull xorta għaddew minn rasi, iżda tnejn, li għalkemm imbegħdin minn xulxin bl-eluf ta' snin, kellhom bħala rabta moħbija li tressaqhom u twaħhadhom: il-ħsieb ta' dawk li kienu bnew dak it-Tempju u oħrajn bħalu, u l-ħsieb tar-Russja li qiegħda ggarraf il-knejjes tagħha u għidt bejni u bejn ruħi:

Daż-żmien naraw nies ta' kull ġens ġejjin iżuru dawn it-Tempji Neolitiċi, jigiġifieri taż-Żmien il-Ġdid tal-Ħaġar, li għandna fil-Gżejjer tagħna, bħalma huma dan ta' Hall-Tarxien, Ħaġar Qim, Ggantija u l-oħrajn.

Huma u deħlin fit-Tempju li jkun, wiċċhom jurik kemm tassew dawn in-nies iħosshom ferħanin b'dik iż-żjara li sejr in jagħmlu. Imbagħad, il-għamla tat-Tempju, il-ħaġar daqshie x wieqaf u mimdud, it-tnaqqix fuq wiċċ il-ħaġar l'hawn u l'hemm, il-midbaħ, il-ħofra tal-ħruq, il-mejjilla jew ħawt għall-ilma, f'kelma waħda, kollox donnu jimliehom bil-għageb, u wara ħarsa ċassa u tkemmixa fuq il-ġbin tismagħhom jibdewlek: "Imma kif kellhom il-ħila jaqtgħu, iġorru u jqiegħdu dik il-ħaġra ta' hemm u dik l-oħra?" "U targa' u tghid mingħajr ma kellhom l-ebda biċċa għodda tal-metall!". "Mur ara x'dehra kellha din il-biċċa meta kienet imsaqqfa!" "Jiena l-għageb tiegħi hu kif tgħallmu jnaqqxu dawk id-dinji, u b'daqxejn żnied igibuhom qishom żgieg'!"

Dan huwa, bejn wieħed u ieħor, dak li tismagħhom igħidu dawk li jiġu jżuru dawn it-Tempji Neolitiċi, u qatt ma ssib wieħed li joqgħod jifli f'tit u jara x'kien dak il-ħsieb għoli li, bħal xrara nar qabbad dik il-ħuġġieġa ta' snajja' li tidher f'dak it-Tempju.

X'kien dak li heggeg lin-nies neolitiċi u li mliehom bil-ħrara biex iwaqqfu dik il-bieċa bini? Min imliehom bil-bżulija u tahom is-sabar biex qatgħu dak il-ħaġar daqshieq? X'kien li qajjimhom hekk m'hux biss għas-sengħa ta' dak il-bini kollu, imma saħansitra għax-xogħol ta' tinqix ħelu fuq il-ħaġar? X'inhu li żammhom magħqudin fehma waħda taħt tregija waħda biex għamlu dak il-bini? Xi ħtieġa has-sew għal dana kollu?

It-twegiba hija waħda : Ir-religjon, id-din.

Din hi t-tagħlima sabiħa li tiswa, u li dawn it-Tempji Neolitiċi qegħdin dejjem jatu! Dan hu dak li l-bniedem qadim li għix ħabta ta' 3000 Q.K. jista' jgħalliem lill-bniedem ta' daż-żmien! Tarax kif daqxejn ta' Gżira tgħalliem lill-art mill-ikbar!

In-nies neolitiċi ma' kienu jagħmlu xejn għal xejn. Wieħed jista' jaħseb kemm dawn l-ewwel bdiewa kienu dejjem imħabbtin bl-oqsma godda u bil-bhejjem li riedu irawmu biex jaħsbu għall-ħajja. Mela mita tħabtu u batew biex waqqfu dawk l-imqades kienu qegħdin jaqdu ħtieġa li ferħitilhom qalbhom, mhux anqas milli l-ikel, ix-xorb u l-għata kien iserrħilhom gisimhom. Din kienet ħtieġa li għażlet lill-bniedem mill-bhejjem ta' madwaru.

X'kien id-din tagħhom mhix bieċa tagħna hawnhekk.

Mill-fdalijiet li nsibu naraw illi l-bnedmin neolitiċi kienu saħansitra jemmnu f'dik li l-lum insejħulha l-ħajja tar-ruħ. Insibu illi kienu jidfnu l-mejtin tagħhom b'xi ġizirana fuqhom u magħhom kienu iqiegħdu xi bieċa għodda taż-żnied, xi kus, platt jew bieqja tal-fuħħar.

Dan x'juri? Juri illi mhux biss ma' kinux jarmu il-bniedem mejjet fejn gie gie, imma mad-difna kienu iżejnuh u iqiegħdulu dawk il-ħwejjeg li kienu jaħsbu li kien jinħtieġ biex jibqa' għaddej għall-ħajja l-oħra. Jerga' l-Ipogew ta' Hall-Saflieni juri l-ġibda li kellhom biex jindifnu qrib il-qodos ta' emmnhom, u b'hekk iżommu dik ir-rabta' mbierka m'hux biss fil-ħajja, imma wkoll wara l-mewt.

U jekk immela l-bniedem tal-lum jibda biex jifga t-tajjeb li jhoss safi ġewwa fih sa fejn sejjer jasal biex isaltan il-ħażen?!

E. B. V.